

PROJECTPLAN Klein Boeschoten en Gat van Zus

onderzoek ten behoeve van functioneel gebruik cultureel erfgoed. subsidie aanvraag provincie Gelderland,

Inleiding

De aanvraag betreft twee los van elkaar gesitueerde complexen Klein Boeschoten en Gat van Zus. Ze zijn gelegen aan de westrand van de Veluwe, het grootste aaneengesloten natuurgebied van Nederland (volgens sommigen van Europa).

Klein Boeschoten en Gat van Zus vallen onder de gemeente Barneveld en liggen ten noorden van de oude provinciale weg Amersfoort-Apeldoorn tussen de dorpen Voorthuizen en Garderen. Voor deze aanvraag is Klein Boeschoten bv hoofdaanvrager en Gat van Zus een derde partij.

Klein Boeschoten

Klein Boeschoten is, als een van de best bewaarde en oudste kampontginningen in het bosgebied van de Veluwe en met een van de fraaiste walsystemen, een waardevol onderdeel van het cultureel erfgoed op de Veluwe.

Groot- en Klein Boeschoten worden in historische bronnen al in 1326 genoemd als **Wildforsters goederen** en waren als zodanig een enclave in de uitgestrekte heidevelden. Dit is duidelijk terug te zien in de huidige constellatie van bos, landbouw-grond en bebouwing binnen het landgoed.

Historisch-geografisch gezien is waarschijnlijk bij geen der overige 12 wildforstergoederen op de Veluwe de oorspronkelijke situatie zo goed herkenbaar. Dit geldt in het bijzonder Klein-Boeschoten. De grafelijke koddebeiers werden, om in hun levensonderhoud te

kunnen voorzien, beleend met een boerderij in de eenzaamheid, daar waar de grafelijke jachtrechten bewaakt moesten worden.

Het beeld dat die mini-nederzetting nog steeds te zien geeft, is karakteristiek: twee in een depressie binnen wallen met zeer zware eiken en beuken bijeengelegene oude boerderijen; om die nederzetting de mini-eng, en daaromheen een gordel met eikenhakhout, nu spaartelgenbos. Daarbuiten lag tot 1900 de eindeloze heide. Die situatie is tot op heden goed herkenbaar, ook al is het hakhout omgevormd tot eikenspaartelgenbos en is de heide bebost met overwegend naaldhout. Wallen en greppels geven in het bos nog overal de geografische structuur en vroegere situaties aan, die zich overigens ook laten herkennen op de kaarten van De Man (ca. 1806;), de provinciale kaart van 1825, en de minuten voor de topografische kaart (1847). Op grond van die kaarten en op basis van de overweging dat de graven van Gelre geen wildforsters zullen hebben gestationeerd midden op de 'grote, stille heide', is het aannemelijk dat het hakhout aan de noordzijde van het bouwland de gedegradeerde resten van oud bos voorstelt. Ook het massaal voorkomen van adelaarsvaren in het eiken spaartelgenbos maakt dit aannemelijk. Slechts 3-5% van de Nederlandse bossen is 'oud bos', met soorten van autochtone herkomst. Dit maakt dat er met deze bossen zorgvuldig moet worden omgegaan. Recent heeft ook de RCE veel aandacht aan dit onderwerp besteed met publicaties en bijeenkomsten.

kaart de Man 1802-18012

Aankomen op het erf van Klein Boeschoten is een bijzondere ervaring. De afslag vanaf de oude Apeldoornse straatweg voert eerst langs een in de loop der jaren toenemend aantal recreatieve attracties. Na de kruising met de zandweg Harderwijker- of Arnhemse Karweg wordt de toegangsweg tot Klein Boeschoten zelf ook onverhard en voert langs een Schaapskooi en een klein oud schuurtje naar het erf. Ruimtelijk wordt het erf bepaald door een boerderij met wagenschuur, een tweede schaapskooi en een twee-roedig hooibergje. Het erf ligt in een soort kom, rondom zijn er wallen met oude eiken en een kenmerkende beukenhaag. Meer naar buiten liggen een drietal authentieke vakantie huisjes. Door hun plaatsing en uiterlijk doen ze geen inbreuk op het karakter van het erf. Voorbij het erf loopt de weg vervolgens glooiend op naar het achter liggend bouwland dat omzoomd wordt door het eikenspaartelgen bos.

Mini -eng Klein Boeschoten, bouwland omzoomd door eikengordel en eiken wal, lindenbomen op de oorspronkelijke koewei.

De boerderij en bakhuis en de twee schaapskooien zijn Rijksmonumenten ([mon.no 8617](#)). Het hooibergje en een schuurtje (voormalig hooischot) hebben beide een originele constructie.

Vanwege de samenhang die er is tussen de verschillende Rijksmonumenten, de overige gebouwen, de ruimtelijke opzet van het erf en de aanwezige monumentale bomen en het belang dat gehecht wordt aan het behoud van het geheel, met name het karakter van de landbouw-enclave en het erf, bestaat de wens om ook dit geheel d.w.z. erf met bebouwing, omliggend akkerland en de oorspronkelijke eikenhakhoutgordel en houtwallen een beschermde status te geven. Het aangevraagde onderzoek dient mede om dat te onderbouwen.

Gat van Zus

Het terrein Gat van Zus bestaat uit een open heide terrein met aan de ene kant heide-eiken struiken, zgn. eikenstrubben. Kenmerkend is dat ze niet op één spaartelg gezet zijn maar dat het struiken zijn.

Dit gebied maakt onderdeel uit van een veel groter gebied met heide-eiken struiken. (zie o.m. Eikenerfgoed in Nederland en Vlaanderen, eikenbossen en eikenstoven in verleden, heden en toekomst). De laatste jaren gat de vitaliteit van de eiken achteruit en zijn ook enkele 'struiken' doodgegaan. Aan de andere kant van de heide is na 1914 ingeplant bos op voormalige heidegrond.

EIGENDOM

Klein Boeschoten is eigendom van landgoed Klein Boeschoten bv en valt, zonder winsttoegmerk, onder de Natuurschoonwet.

Gat van Zus is in particulier eigendom van twee van de aandeelhouders van Klein Boeschoten en valt ook onder de natuurschoonwet.

Doelen van het onderzoek:

In principe is er over sommige periodes redelijk veel bekend. Doel van het onderzoek is enerzijds die perioden verder te onderzoeken waarover nog niet zo veel bekend is, dit geldt onder meer de tijd voor de middeleeuwen. Anderszins kunnen leemten in wat bekend is opgevuld worden, dit betreft bv nader onderzoek van de wallen. Daarbij wordt materiaal gebruikt dat tot voor kort niet zo makkelijk beschikbaar was zoals het Actueel Hoogtebestand Nederland.

De uiteindelijke doelen zijn ondermeer:

- een betere onderbouwing te krijgen om voor Klein Boeschoten als geheel, dwz erf met bebouwing, akkers en houtwallen en oorspronkelijke eikenhakhoutgordel een beschermd status te krijgen. Hierover is overleg gaande met de gemeente Barneveld en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. Bescherming van het geheel geeft ook de mogelijkheid uitvoeringssubsidies te krijgen voor bv m.n. het Groene Erfgoed.
- een beter inzicht te krijgen in welke individuele elementen beschermd moeten worden en waar rekening mee moet worden gehouden in het beheer. Op korte termijn wordt er een nieuwe beheervisie voor het bos gemaakt. Dit onderzoek kan daar een nuttige onderlegger voor zijn;
- door (delen van) het onderzoek breder toegankelijk te maken, bv op de website of door plaatselijke publicaties, voor bezoekers het gebied qua beleving een extra dimensie te geven;
- voor wat betreft het oud eikenbos inzicht te krijgen in de oorsprong en ontwikkeling van de begroeiing, in de mogelijke oorzaken van achteruitgang en het verkrijgen van een beheeradvies.
- proberen inzicht te krijgen in ouderdom, opbouw en mogelijke beplanting van de wallen;
- voor de boerderij te bepalen uit welke tijd het huidige gebouw stamt.

Eerder onderzoek en uitgevoerde maatregelen

In 2000 is door ecologisch adviesbureau Maes in opdracht van de provincie Gelderland een uitgebreid *onderzoek en inventarisatie* gedaan van het *landschappelijk Groen Erfgoed* in de provincie. Het bos van Klein Boeschoten en het Gat van Zus kunnen op basis van dat onderzoek tot de hoogste waarderingscategorie worden gerekend uit oogpunt van de wilde, ofwel autochtone beplanting.

Met subsidie van de provincie Gelderland (*project Dansende Bomen*) is in 2011-2012 een raster geplaatst om het walsysteem te beschermen; dit was nodig omdat de wilde zwijnen waarvan de druk hier hoog is, bezig waren de wallen geheel om te wroeten. Dat dit nodig was zien we aan de inmiddels omgewroete wal op het terrein van SBB.

In 2016-2017 is via de Bosgroep Midden Nederland een provinciale subsidie aangevraagd en verkregen voor Landschapsonderhoud. Hiervoor zijn wandelpaden opgeknapt, laanbomen onderhouden en bordjes voor bezoekers gemaakt die mede beogen enig inzicht in de bossoorten te geven.

In 2012-2013 is met een herbestemmingssubsidie van de RCE een overzicht gemaakt van de meer recente geschiedenis en van de mogelijkheden voor toekomstige ontwikkeling en gebruik van met name de agrarische bebouwing en het erf. Mede op basis hiervan is in een van de schaapskooien een ruimte voor de beheerder en voor vrijwilligers gemaakt.

De verschillende Monumenten zijn in de loop der jaren onderhouden met bijdrages van diverse subsidies van de RCE (BRIM, nu SIM). Een van de twee meest oorspronkelijke gebouwtjes het twee roedige hooibergje is zonder subsidie in oude glorie hersteld, ook het voormalig hooischot zal dit jaar worden gerestaureerd.

Deze aanvraag behelst een aantal deel onderzoeken met ieder een eigen offerte. Van elk worden kort het doel, de te verwachte resultaten en de risico's beschreven

A. Offerte Cultuur Historische Inventarisatie Klein Boeschoten en Gat van Zus, uitgevoerd door Peter Schut.

Doelen, Resultaten: Een samenhangend cultuur historisch overzicht in woord en beeld-m.n. kaarten. Verzamelen van reeds aanwezig materiaal, opvulling van leemtes en gebreken daarin, verkenning van nieuwe aspecten en tijden. Het geheel te presenteren in een samenhangend geheel.

Inzicht in elementen waar in het beheer rekening mee moet worden gehouden.

Mogelijkheid om, middels o.a. publicaties, de belevingswaarde te verhogen.

Uitvoering: maart-mei 2021.

B. Onderzoek wallen, offerte archeologisch proefsleuvenonderzoek en pollenanalyse Offerte en uitvoering TRANSEC, A.Kerkhoven.

Doelen en resultaten: meer inzicht in opbouw en ouderdom van het walsysteem; pollenanalyse kan bijdragen aan de bepaling van de ouderdom en aan de mogelijke gebruikte beplanting. *Risico* is dat er geen pollen aangetroffen worden.

Uitvoering z.s.m. na toekenning subsidie

C. onderzoek en beheeradvies cultuurhistorie en autochtoniteit van de bosbeplanting in Klein Boeschoten en Gat van Zus.

onderzoek oude boskernen; begroting Ecologisch advies bureau Bert Maes.

Doelen en resultaten: inzicht in de al dan niet autochtone afstamming van de verschillende boomsoorten; inzicht in huidige stand van zaken, oorzaken van ontbreken verjonging en plaatselijke eikensterfte. Maatregelen voor het beheer.

Mogelijkerwijs ook het geven van input aan het onderzoek onder B.

Uitvoering z.s.m. na toekenning subsidie

D. Offerte van Daalen: dendrochronologisch onderzoek gebint boerderij;

Doelen en resultaten: bepaling ouderdom gebint, meer informatie over mogelijke leeftijd boerderij op die plek.

Uitvoering: z.s.m. na toekenning subsidie.

KOSTEN waarover subsidie wordt gevraagd:

A. Cultuur Historische Inventarisatie offerte Peter Schut (niet BTW plichtig)	€ 9.360 ex BTW
B. Onderzoek wallen, offerte Transec: (betreft bos, BTW kan teruggevraagd worden)	€ 9.525 ex BTW.
C. Onderzoek ecologisch Adviesbureau Maes (betreft bos, BTW kan teruggevraagd worden)	€ 5.350 ex BTW
D. Dendrochronologisch onderzoek offerte van Daalen	€ 629,70 ex BTW
TOTAAL ex BTW	€ 24.864,70
BTW over D	€ <u>132,24</u>

TOTAAL incl niet verrekenbare BTW € 25.626,64

opmerking:

-de onderzoeken onder B en C betreffen bos, de BTW kan teruggevraagd worden.

-het onderzoek onder A wordt gedaan door een kleine ondernemer die niet BTW plichtig is,

BIJLAGEN:

Offertes/begrotingen A, B, C en D

kaart landschappelijk Groen Erfgoed Provincie Gelderland Klein Boeschoten

kaart Landschappelijk Groen Erfgoed Provincie Gelderland Gat van Zus

bordje Klein Boeschoten, bordje Gat van Zus

dagafschrift RABO bank (adres is van Rentmeesterskantoor)

alleen de offertes A en B zijn in het subsidie portaal gedownload, de overige bijlagen worden los per mail mee gestuurd.